

УДК 373.2.015.311:336-028.31]:37.091.313
 DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/80-1-45>

Людмила КОЗАК,
 orcid.org/0000-0002-4528-1905
 доктор педагогічних наук, професор,
 професор кафедри дошкільної освіти
 Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
 (Київ, Україна) l.kozak@kubg.edu.ua

Світлана ФЕДОРОВА,
 orcid.org/0000-0002-1327-7629
 аспірантка кафедри дошкільної освіти
 Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
 (Київ, Україна) s.fedorova.asp@kubg.edu.ua

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНО-ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Статтю присвячено дослідженню особливостей використання методу проєктів у формуванні соціально-фінансової грамотності дітей старшого дошкільного віку. Відповідно до варіативного складника освітнього напрямку «Дитина в соціумі. Соціально-фінансова грамотність» Державного стандарту дошкільної освіти, здобувачі освіти мають мати сформовану соціальну компетентність та фінансову грамотність, що означає здатність дитини усвідомлювати, хто вона є і як потрібно взаємодіяти з іншими людьми. Це також розуміння дитиною своїх прав та обов'язків, вміння планувати бюджет, раціонально використовувати ресурси, заощаджувати, оцінювати наявні можливості, прагнення розвивати лідерські якості. Проаналізовано теоретичні аспекти формування соціально-фінансової грамотності та економічної культури дітей дошкільного віку, а також окремі аспекти громадянського виховання. Визначено сутність та особливості реалізації педагогічної технології методу проєктів в освітньому процесі закладів дошкільної освіти. Обґрунтовано доцільність використання методу проєктів як важливого стимуляційного чинника всебічного розвитку та формування життєвих компетентностей дітей. Висвітлено зміст та особливості організації діяльності дітей на різних етапах проєкту. Дослідження показує, що впровадження методу проєктів у діяльність закладів дошкільної освіти має значний потенціал для збагачення освітнього процесу в закладах дошкільної освіти, формуванні соціально-фінансової грамотності та громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку. Визначено перспективи пошуку ефективних форм організації життєдіяльності дитини в дошкільному закладі, під час яких проявляється ініціативність, формується дбайливе, відповідальне ставлення до довкілля, формуються матеріальні та нематеріальні цінності майбутніх громадян країни.

Ключові слова: соціальна компетентність, фінансова грамотність, соціально-фінансова грамотність, економічне виховання, громадянська відповідальність, проєкт, метод проєктів, заклад дошкільної освіти, діти старшого дошкільного віку.

Liudmyla KOZAK,
 orcid.org/0000 0002 4528-1905
 Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
 Professor at the Department of Preschool Education
 Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
 (Kyiv, Ukraine) l.kozak@kubg.edu.ua

Svitlana FEDOROVA,
 orcid.org/0000-0002-1327-7629
 Graduate student at the Department of Preschool Education
 Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
 (Kyiv, Ukraine) s.fedorova.asp@kubg.edu.ua

USE OF THE PROJECT METHOD IN FORMING THE SOCIAL AND FINANCIAL LITERACY OF CHILDREN OF OLDER PRESCHOOL AGE

The article is devoted to the investigation of the peculiarities of the application of the project method in the formation of social and financial literacy of older preschool children. According to the variable component of the educational

course «Child in society. Social and financial literacy» of the State Standard of Preschool Education, the education seekers must have the developed social competence and financial literacy that means a child's ability to realize its identity and to interact with other people. It also includes the child's understanding of its rights and responsibilities, the ability to plan a budget, rationally use resources, save, evaluate available opportunities, and to develop its striving to leadership. The theoretical aspects of the formation of social and financial literacy as well as economic culture of preschool children in addition to the certain aspects of civic education are analyzed. The essence and peculiarities of the implementation of the pedagogical technology of the project method in the educational process of preschool education institutions are determined. The expediency of project method application as an important stimulating factor for comprehensive development and formation of children's vital competencies is justified. The content and peculiarities of the children's activity organization at different stages of the project are highlighted. The research shows that the implementation of the project method in the preschool education institutions activities present significant potential for enrichment of the educational process in preschool education institutions, the formation of social and financial literacy as well as civic competence of older preschool children. The perspectives for search of the effective forms in organization of children's life in a preschool institution that promote proactivity, careful and responsible behaviour to the environment, tangible and intangible values of the future citizens of a country are determined.

Key words: social competence, financial literacy, social and financial literacy, economic education, civic responsibility, project, project method, preschool education institution, older preschool children.

Постановка проблеми. Дошкільна освіта є самостійною системою, обов'язковою складовою освіти в Україні, яка гармонійно поєднує сімейне та суспільне виховання, спрямовує освітній розвиток дитини протягом життя на гнучке реагування соціокультурних запитів, реалізацію природного потенціалу та формування загальнолюдських й національних цінностей. Сьогодення змушує сучасну дитину розв'язувати життєві завдання значної новизни і високої складності, цим саме актуалізує необхідність поводитися компетентно й безпечно у різноманітних економічних та фінансових ситуаціях (Щодо методичних рекомендацій до оновленого Базового компонента дошкільної освіти, 2021).

Стратегічним підґрунтям для підвищення рівня фінансової грамотності та зростання добробуту населення, прийняття Національної стратегії розвитку фінансової грамотності України до 2030 року (2024 р.), є підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, окреслення ключових принципів Європейської основи соціальних прав людини (What are the 20 principles of the European Pillar of Social Rights). У вище зазначеному документі формування економічної компетентності та фінансової грамотності у найменших громадян країни визначено одним з пріоритетних завдань державної політики в контексті євроінтеграційних прагнень українського суспільства, слідування європейським демократичним цінностям та досягнення європейських соціальних стандартів якості життя (Національна стратегія розвитку фінансової грамотності до 2030 року).

Усвідомлюючи важливість формування основ економічної культури та фінансової грамотності громадян суспільства з дошкільного віку, Міністерство освіти й науки України, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб та Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку спільно

розробили Рамку фінансових компетентностей для дітей та молоді (від 5 до 18 років).

Наскрізною лінією означеного документа є формування якостей відповідального громадянина суспільства, який розуміє принципи та механізми їх функціонування, а також важливість національної ініціативи. Цю наскрізну лінію опановують через розуміння понять про права та обов'язки споживачів фінансових послуг, податки, волонтерство і благодійність, які розвивають у дітей готовність до співпраці, а також розуміння взаємозв'язку між індивідуальним добробутом та рівнем життя громади чи країни. Цей документ став концептуальною основою для формування державної політики у сфері підвищення рівня фінансової грамотності молодого покоління (Рамка фінансових компетентностей для дітей та молоді (від 5 до 18 років)).

Освітні завдання фінансової грамотності дітей дошкільного віку визначені у варіативному складнику Державного стандарту дошкільної освіти освітнього напрямку «Дитина в соціумі. Соціально-фінансова грамотність». Насамперед вони спрямовані на формування у дошкільників соціальної компетентності й навичок фінансової грамотності, емоційно-ціннісного ставлення до себе, інших людей і довкілля. Конкретизуються у завданнях щодо набуття дітьми знань про планування бюджету в родині, назв грошових одиниць, вміння заощаджувати та навичок дбайливого ставлення до природних ресурсів (Щодо методичних рекомендацій до оновленого Базового компонента дошкільної освіти, 2021).

Ураховуючи вище означене, постала проблема пошуку й впровадження ефективних підходів і технологій у щоденну діяльність сучасних закладів дошкільної освіти, які мають змінюватися відповідно до запитів суспільства.

Аналіз досліджень. Окремі аспекти проблеми економічного виховання та формування соціально-фінансової грамотності в дошкільній освіті розглянуто в працях психологів і педагогів О. Безсонової, О. Брежнєвої, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Григоренко, Р. Жадан, О. Косенчук, В. Ролік, О. Рейпольської, Н. Савінової та інших. Теоретичні підходи та практичні напрями впровадження проектної технології у заклади дошкільної освіти висвітлено у психолого-педагогічних дослідженнях вчених Ю. Буракової, Н. Гавриш, Л. Козак, Г. Кравченко, Н. Кугуєнко, С. Ладивір, Т. Піроженко, Л. Солов'яної, Л. Швайки та інших. Значний внесок у вивчення педагогічного феномену формування життєвих компетентностей дітей дошкільного віку за педагогічною технологією методу проектів зроблено І. Кіндрат, І. Кондратець, Т. Коршуною, О. Ліннік, О. Половіною, Н. Токаренко та багатьма інших.

Мета статті – обґрунтувати ефективність використання методу проектів у формуванні соціально-фінансової грамотності дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Одним з ключових завдань сучасної дошкільної освіти є пошук та впровадження якісних змін в організаційно-методичному забезпеченні освітнього процесу через організацію педагогом основних видів діяльності, які спрямовані на суттєве збагачення життєвого досвіду дитини. Це пов'язано з тим, що акцент сучасної освіти зміщується на розвиток вільної, творчої особистості, здатної самостійно та критично мислити, осягати й застосовувати знання в різних життєвих ситуаціях, приймати обмірковані рішення, виважено планувати свої дії, а також конструктивно взаємодіяти з однолітками, бути відкритими до нових контактів і зв'язків (Половіна, В'юнник, 2023).

У дошкільному віці закладається первинний досвід орієнтування дітей в елементарних економічних поняттях, формуються основи майбутньої соціально-фінансової грамотності, матеріальних та нематеріальних цінностей, відповідального ставлення до соціальних та природних ресурсів. Успішна економічна діяльність особистості можлива лише за умови її соціальної адаптації. Саме тому фінансово-підприємницький досвід дитини старшого дошкільного віку розглядається в тандемі з формуванням його соціалізації (Щодо методичних рекомендацій до оновленого Базового компонента дошкільної освіти, 2021) та громадянської відповідальності (Рамка фінансових компетентностей для дітей та молоді (від 5 до 18 років): 9).

Оскільки фінансово освічене населення не тільки створює гідні умови життя для себе та своєї родини, а й приносить користь усій громаді, це підкреслює важливість формування соціально-фінансової грамотності з дошкільного віку. Насамперед тому, що фінансово грамотні люди схильні до раціонального споживання, заощадження, інвестування, що дає змогу створювати нові робочі місця та сприяє стабільному економічному розвитку країни загалом (Ролік та ін., 2024).

Фінансова грамотність – це фінансові знання, уміння, ставлення та їх уміле застосування, що дає змогу ухвалювати ефективні фінансові рішення в різних життєвих ситуаціях, які сприяють поліпшенню особистого та загального добробуту. Дане визначення фінансової грамотності адаптоване для дошкільного віку відповідно до Рамки фінансових компетентностей дітей та молоді України та міжнародної практики (Ролік та ін., 2024).

Відповідно до Державного стандарту дошкільної освіти соціальна компетентність і фінансова грамотність – це здатність людини усвідомлювати, хто вона є і як потрібно взаємодіяти з іншими людьми (БКДО, 2021). Щоб сформувати цю здатність у дитини, дорослі мають надихати її вивчати свої права й обов'язки, планувати бюджет, раціонально використовувати ресурси, заощаджувати, оцінювати наявні можливості, розвивати лідерські якості (Рейпольська, 2021).

У чинних освітніх програмах завдання фінансової освіти дітей старшого дошкільного віку подані крізь призму економічного виховання. Нам імпонують погляди авторів Освітньої програми для дітей від двох до семи років «Дитина».

У розділі програми «Соціальний світ» спільно з рубриками щодо формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку, подано й зміст рубрики «Економічне виховання». У рубриці містяться наступні завдання: формування економічного складника життєвої компетентності дітей; праці як засобу взаємодії дітей і дорослих, що є запорукою успішної соціалізації; розвитку самостійності та лідерських якостей особистості як гарантії успіху в подальшому житті; правовій складовій, основою якої є формування відповідальності й розуміння своїх обов'язків з огляду на європейські цінності та інші (Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років, 2020).

Завдання програми спонукають вихователів формувати у дітей старшого дошкільного віку розуміння того, що всі люди мають потреби й докладають багато зусиль і праці для їх забезпечення, створюючи речі, вирощуючи та виро-

бляючи продукти харчування; люди мають різні професії, тому їх сумлінна праця потрібна усім членам громади та суспільства; елементарні уявлення про сімейний бюджет та його планування; помірковане ставлення до витрат, при цьому орієнтуватися не лише на свої бажання, а й враховувати потреби сім'ї; ціннісне ставлення до речей та їх виробництва (Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років, 2020).

Фахівці стверджують, що розпочинати фінансове виховання дітей варто якомога раніше. У сучасному світі з перших років життя дитину дошкільного віку оточує соціально-фінансове середовище, наповнене різноманітними економічними поняттями, фінансовими процесами, а разом з цим – і небезпекою. В переважній більшості випадків дорослим складно простежити за тим, що ж саме засвоює дитина у процесі спостереження за діяльністю інших людей та у процесі спілкування з однолітками, чому навчаються найменші громадяни нації під час перегляду телебачення та інтернет-джерел. Дорослим складно встановити відповідність такої інформації морально-етичним нормам суспільства. Саме тому, важливо сформулювати у дітей дошкільного віку елементарний економічний та фінансовий досвід, що стане базою для подальшої успішної соціалізації, економічної культури та фінансової освіченості (Богуш, Гавриш, 2008).

Вчена Л. Лохвицька у своїх працях наголошує на значущості формування елементарних споживчих знань як обов'язкової умови повноцінного всебічного виховання та успішного входження дітей дошкільного віку в соціальне середовище (Лохвицька, 2009).

Окрему увагу варто приділити питанням фінансової безпеки. Діти дошкільного віку мають розуміти ризики втрати грошей чи цінних речей, а також знати про небезпеку, пов'язану із шахраями та незнайомцями, що цікавляться фінансовими питаннями.

Усвідомлена здатність дитини, хто вона є, як саме потрібно взаємодіяти з іншими людьми, надихає дитину вивчати свої права й обов'язки, планувати бюджет, раціонально використовувати ресурси, заощаджувати, оцінювати наявні можливості, а також сприяє розвитку лідерських якостей (Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження, 2021).

Дослідження вітчизняних науковців свідчать, що результативність діяльності дитини значно відрізняється залежно від створених умов. Для того, щоб сформувати в дітей основу майбутньої соціально-фінансової компетентності, варто не лише

розширювати їхні економічні знання, а й спонукати здобувати соціально-фінансовий досвід. Насамперед для цього необхідно створити відповідне розвивальне предметно-ігрове середовище та наповнити його сюжетно-рольовими, дидактичними та настільно-друкованими іграми про професії дорослих, інструментами та знаряддями для побутової праці, матеріалами й обладнанням для художньої праці та самостійної художньої діяльності, дитячими книжками соціально-економічного спрямування.

Важливим засобом є також використання наочних матеріалів відповідної тематики, які допоможуть дітям ліпше засвоїти абстрактні економічні поняття.

Під час освітньої діяльності необхідно пробуджувати цікавість дітей до нових тем, збагачувати знання про соціально-економічні відносини (Щодо методичних рекомендацій до оновленого Базового компонента дошкільної освіти, 2021).

На думку Л. Козак та Ю. Коваль, одним з дієвих засобів збагачення життєвого досвіду дитини старшого дошкільного віку є використання методу проєкту в освітній діяльності ЗДО. Метод проєктів – активний вид дослідницько-пізнавальної діяльності вихованців, що спрямований на розв'язання проблеми, пов'язаної зі створенням освітнього продукту, який має суб'єктивну або об'єктивну цінність і може розглядатися як спосіб організації такої діяльності. Впровадження означеної технології забезпечує інтегрований підхід в освіті, оскільки передбачає одночасне обґрунтоване поєднання завдань різних освітніх напрямів БКДО та забезпечує взаємодію суб'єктів освіти, яка виявляється у міжособистісній комунікації, спільній праці, пізнанні та спілкуванні задля досягнення спільної мети (Козак, Коваль, 2020).

За визначенням авторів методичних рекомендацій до освітнього напрямку БКДО «Дитина в соціумі. Соціально-фінансова грамотність», метод проєктів забезпечує організацію інтегрованого та системного підходів в закладі дошкільної освіти, а також цілісний розвиток дитини шляхом цілеспрямованого навчання та власного практичного досвіду (Щодо методичних рекомендацій до оновленого Базового компонента дошкільної освіти, 2021).

Суголосною є думка дослідників Ю. Волинець та В. Закусило. Вони визначають метод проєктів як один із методів інтегрованого навчання та виховання дітей дошкільного віку, що ґрунтується на інтересах дітей, дає можливість виховувати «діяча», а не «виконавця», розвивати вольові якості особистості, навички партнерської взаємодії (Волинець, Закусило, 2016).

Дослідниця Н. Токаренко трактує поняття «метод проєктів» як метод проблемного навчання, а також спосіб організації поетапної практичної діяльності, підґрунтям якого є взаємодії педагога і вихованця між собою задля досягнення мети, яка визначена проблематикою даного проєкту. Метод проєктів є своєрідною формою перспективного планування освітньої діяльності за участю дітей. Разом з тим – це педагогічна технологія, за якою здійснюється цей план (Формування життєвої компетентності у дошкільника, 2013: 11).

Враховуючи, що проєктна діяльність має два аспекти: педагогічний і психологічний, Т. Піроженко розглядає метод проєктів як технологію психолого-педагогічного проєктування взаємодії дорослого й дитини (Піроженко, 2010).

Характеризуючи метод проєктів як перспективну педагогічну технологію, слід вказати на те, що це організація освітнього процесу, яка розширює можливості традиційної системи освіти.

Проєктна технологія розглядається як цілеспрямована, соціально значуща, педагогічно доцільна, практично реалізована інноваційна діяльність педагога щодо проєктування та забезпечення функціонування освітньо-розвивального середовища, в якому здійснюватиметься проєктна діяльність вихованців.

Метою проєктної технології є створення педагогом таких умов під час освітнього процесу, за яких його результатом є індивідуальний досвід проєктної діяльності дитини.

Реалізація проєктної технології полягає у постановці перед дітьми соціально або особистісно значущої проблеми, вирішення якої потребує набуття нових знань, інтегрування їх з попередньо набутим досвідом, здійснення конкретних дослідницьких дій, аналізу одержаних результатів, формулювання висновків.

Уміння, вироблені дітьми в процесі проєктування, формують осмислене виконання важливих розумових і практичних дій. Формуються складові пізнавальної, комунікативної та інших компетентностей (Козак, 2022: 16–17).

Попри наукове розмаїття доробок вчених з проблеми впровадження проєктної технології у закладах дошкільної освіти, потребує більш детальних досліджень використання потенціалу методу проєктів для вивчення базових економічних категорій, розуміння реальних соціально-фінансових процесів суспільства та конструктивної участі в них дітей старшого дошкільного віку.

Плануючи свою роботу з формування основ фінансової грамотності, педагог має керуватися передусім тим, що економічного досвіду дошкіль-

ники набувають у процесі спостереження за діяльністю дорослих, ознайомлення з творами художньої літератури, відео, ігор із друзями, пояснення батьків тощо; формують первинний соціально-фінансовий досвід у результаті власної економічної діяльності. Такою економічною діяльністю для дітей може стати метод проєктів. Дана технологія активізує, організовує, націлює дитину дошкільного віку на творчу діяльність, пізнання. За допомогою методу проєктів здійснюється розвиток дитини дошкільного віку в різних напрямках:

- розвиток пізнавальної активності дітей;
- розвиток творчих здібностей, креативності, самостійності у прийнятті рішень;
- формуються уміння прийняття спільних рішень та вдосконалюються комунікативні навички (Сагадіна, 2014: 27).

Зауважимо, що для успішного впровадження педагогічної технології методу проєктів у дитячому колективі педагог із носія готових знань має перетворитися на організатора пізнавально-дослідницької діяльності, помічника, партнера та порадирика. Важливо, щоб між учасниками освітнього процесу переважав демократичний стиль взаємин, який передбачає розуміння і прийняття дошкільника таким, який він є, прояв поваги до дитини та її батьків – учасників проєкту, надання їм фахової педагогічної підтримки.

Враховуючи вищевикладене, на формувальному етапі нашого експериментального дослідження впроваджено соціальний проєкт з дітьми старшої групи «Свинка-скарбничка та гроші».

Проєкт тривав упродовж 6 тижнів. Основна педагогічна діяльність під час реалізації проєкту була спрямована на збільшення обсягу знань дітей про національну валюту гривню, історію її виникнення та особливості платіжної спроможності; національні валюти різних країн; першочергові і другорядні потреби своєї сім'ї, суспільства та культуру раціонального споживацтва товарів; ощадне використання природних ресурсів; взаємозв'язок усіх видів ресурсів і кінцевого результату праці; розвитку їх допитливості, цілеспрямованості та комунікативних здібностей. Крім того, під час реалізації завдань проєкту ми орієнтувалися на формування у дітей важливих ціннісних якостей для формування соціальної та громадянської компетентностей, а саме: дружби, поваги до однолітків та інших людей, небайдужого відповідального ставлення до добробуту сім'ї, громади та країни.

Тож на мотиваційному етапі впровадження проєкту було поставлено завдання усвідомлення кожною дитиною мети своєї діяльності у процесі спільної взаємодії серед групи однолітків, а саме –

створення проєктного продукту – творчих розробок для участі у конкурсі Національного банку України «Global Money Week 2023» організований у рамках проведення Всесвітнього тижня грошей (Про Global Money Week). Важливим і цінним для дітей було усвідомлення того, що вони є авторами творчих розробок, якими буде представлено дошкільний заклад. За допомогою аналізу робіт, поданих на тогорічний конкурс, власних творчих ідей, вихованці визначили зміст кінцевого проєктного продукту – способу реалізації спільного задуму. Саме на цьому етапі діти вчилися висловлювати свої бажання, враховувати думки однолітків та знаходити спільні рішення. За ініціативи дітей було запропоновано зробити колективні плакат-картини «Наша країна – багата, квітуча Україна», «Усе в наших руках», декоративну композицію топіарій «Грошове дерево» та аплікацію «Карта монет». Водночас для з'ясування особливостей економічного виховання дітей старшого дошкільного віку у родині на даному етапі проведено анкетування батьків «Формуємо основи фінансової грамотності дошкільників» (Формуємо основи фінансової грамотності в дошкільників. Вихователь-методист дошкільного закладу, 2023). За результатами анкетування обговорили різні спірні питання, а саме: «Чи потрібні дитині кишенькові гроші»; «Чи розповідаєте Ви дітям, навіщо потрібні гроші та звідки Ви їх берете?»; «Як Ваша дитина ставиться до дорогих речей, наприклад іграшок, одягу, гаджетів?» тощо.

На інформаційно-пізнавальному етапі проєкту старші дошкільники отримували нові знання за тематикою економічної грамотності, зокрема розширили знання про національну валюту та грошові одиниці інших країн; способи заощаджень та економії витрат, ощадливого споживання енергоресурсів. Проведення соціальної акції «Один день без покупок» сприяло розвитку здатності дітей дошкільного віку критично оцінювати власні потреби та потреби сім'ї. Під час заходу вихователі спонукали дітей та батьків звернути увагу на непотрібні покупки та надмірне споживання товарів, доносили до розуміння дітей та батьків, що, крім різних матеріальних товарів існує багато більш цінних і цікавих речей. Також на цьому етапі ми збагатили словниковий запас та уявлення дітей про зміст витрат. Цікавою для дошкільників була історія походження свинки-скарбнички – авторська казка «Свинка-скарбничка та отвір на спинці» та читання інших художніх творів за даною тематикою, яка сприяла формуванню у вихованців інтересу до навчання у школі та інших закладах, вибору професії та заощадливості.

На пошуково-дослідницькому етапі діти застосовували на практиці здобуті на попередньому етапі знання, розв'язуючи нові проблеми, що виникають у процесі реалізації їхнього задуму. Ми проводили з дітьми інтегровані заняття з пріоритетом дослідницько-пошукових завдань (евристичні бесіди, полілоги, проблемні ситуації, складання асоціативних карт), переглядали відео занять для дошкільнят (Дитячий садок онлайн НУМО – Випуск 78), вирішували проблемні питання у малих групах, розглядали ілюстрації та фотографії тощо. Цікавими для дітей виявилися завдання «Хвилинка міркування», які спонукали малят та батьків до пошуків відповідей на економічні та фінансові запитання.

На даному етапі батьки вихованців та їх родини активно долучилися до пошуку монет, які вийшли з грошового обігу країни. Дорослі приносили копійки, з яких на наступному етапі проєкту діти створили конкурсні творчі розробки.

Творчий етап передбачав можливість втілення задумів та ідей. На цьому етапі проводилася робота над плакатом, картиною та аплікацією: прикрашання та доповнення образотворчих робіт. По завершенню даного етапу проєкту організовано презентацію-рекламу творчих робіт «Гроші й добробут у моїй родині та нашій країні», після чого, відповідно до умов, роботи були надіслані для участі у конкурсі. Для всіх учасників приємним стало відзначення закладів організаторами заходу. За результатами заходу всі заклади дошкільної освіти, які надіслали творчі роботи, отримали сертифікати учасника конкурсу «10 найактивніших закладів освіти-учасників Global Money Week 2023» від Національного банку України. Зауважимо, що за умовами участі у конкурсі необхідно було розповісти про проведені заходи у соціальних мережах. Батьки та родини вихованців із завзяттям долучилися до висвітлення створених дітьми робіт на офіційній сторінці закладу у соціальній мережі, що сприяло згуртованості батьківської спільноти.

На рефлексивному етапі кожна дитина мала можливість висловити власну думку, пригадати цікаві моменти діяльності під час проведення проєкту, подякувати тим, хто допомагав під час виконання завдань.

Варто зазначити, що батьки долучалися до активної взаємодії протягом реалізації проєкту на всіх його етапах. Зокрема, ми спонукали дорослих до проведення бесід із дітьми про заплановані та спонтанні сімейні витрати, способи економії та раціонального споживання енергоресурсів, усвідомлення важливості та цінності коштів. Також,

батьки долучилися до презентації творчих робіт дітей у закладі.

Важливим результатом формування соціально-фінансової грамотності дітей в межах проєкту стало те, що під час його реалізації діти активно взаємодіяли між собою, вчилися більш усвідомлено та відповідально ставитися до виконання колективних завдань, приймати виважені рішення, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між фінансовим добробутом людей та країни в цілому. Під час створення творчих робіт опановували різні способи і засоби комунікації та навички регуляції своєї поведінки. За відгуками батьків у дітей зріс рівень усвідомлення цінності грошей у сімейному житті, діти почали більш усвідомлено та раціонально ставитися до продуктів харчування, до економії електрики та води у побуті.

Висновки. Отже, результати впровадження педагогічної технології методу проєкту довели, що системна цілеспрямована освітня діяльність та створення відповідного розвивального предметно-ігрового середовища у закладі дошкіль-

ної освіти сприяють реалізації окремих завдань інваріативного складника «Дитина в соціумі» та варіативного складника освітнього напрямку «Дитина в соціумі. Соціально-фінансова грамотність» Державного стандарту дошкільної освіти (2021). У процесі залучення до опанування різних видів діяльності, планування витрат, проведення бесід, ігор, занять діти старшого дошкільного віку вчаться ощадливому та бережливому ставленню не лише до грошей, а й до природних ресурсів країни, розвивають ініціативність та лідерські якості, формують, свідоме та відповідальне ставлення до фінансів та витрат, набувають ціннісного ставлення та поваги до людської праці.

Успішне формування соціально-фінансової грамотності дітей старшого дошкільного віку методом проєктів потребує комплексного підходу, який включає підготовку педагогів, розробку стимульних матеріалів та активну взаємодію з батьками. Тільки таким чином можна навчити дитину поводитися компетентно й безпечно у різноманітних економічних та фінансових ситуаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. What are the 20 principles of the European Pillar of Social Rights? URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1567&langId=en> (дата звернення: 25.10.2024).
2. Богуш А., Гавриш Н. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Підручник для ВНЗ. К.: Видавничий Дім «Слово», 2008. 408 с.
3. Волинець Ю., Закусило В. Метод проєкту як освітній і розвивальний потенціал у роботі з дітьми старшого дошкільного віку. Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації: Матеріали Х Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. 2016. Вип. 10. С. 165-167.
4. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження / Упоряд.: О. Г. Косенчук, І. М. Новик, О. А. Венгловська, Л. В. Куземко. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 240 с.
5. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проєкту В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богінч, В. М. Вертугіна [та ін.]; наук. ред. Г. В. Беленька; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
6. Дитячий садок онлайн НУМО – Випуск 78. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Ffib-rnLrgU> (дата звернення: 25.10.2024).
7. Козак Л. В. Проєктна діяльність у закладах дошкільної освіти: навчально-методичний посібник. К.: ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2022. 176 с.
8. Козак Л. В., Коваль В. Ю. Проєктна діяльність як засіб підготовки дитини до навчання у Новій українській школі. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020. № 71(1). С. 127-131.
9. Лохвицька Л. Формування споживчих знань як чинник соціалізації дітей дошкільного віку. Вісник Інституту розвитку дитини. 2009. Вип. 6. С. 97-102.
10. Національна стратегія розвитку фінансової грамотності до 2030 року. URL: https://oplatforma.com.ua/images/articles/17740/strategy_fingramotnosti_2024_Pedrada.pdf (дата звернення: 25.10.2024).
11. Піроженко Т. Особистість дошкільника: перспективи розвитку. Навчально-методичне видання. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 136 с.
12. Половіна О. А., В'юнник В. О. Архітектура розвивального середовища у реджіо-підході: формуємо самовираження дітей п'ятого року життя. Інноваційна педагогіка. 2023. № 1(56). С. 236-242.
13. Про Global Money Week. URL: <https://events.bank.gov.ua/gmw2023/> (дата звернення: 25.10.2024).
14. Рамка фінансових компетентностей для дітей та молоді (від 5 до 18 років). URL: <https://oplatforma.com.ua/images/articles/17740/ramka-finansovikh-kompetetnostei-ditei-ta-molodi-ukrayini.pdf> (дата звернення: 25.10.2024).
15. Рейпольська О. Економіст із дитинства, або Формуємо соціально-фінансову грамотність дошкільника. Вихователь-методист. 2021. № 8. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/911948> (дата звернення: 25.10.2024).
16. Ролік В., Гавриш Н., Косенчук О., Піроженко Т. Мої перші гроші: парціальна програма з розвитку фінансової грамотності та формування фінансових компетентностей у дітей старшого дошкільного віку. Київ, 2024. 45 с.
17. Сагадіна С. Ознайомлення старших дошкільнят зі світом професій. Дошкільне виховання. 2014. № 6. С. 27.

18. Формування життєвої компетентності у дошкільника. Навчально-методичний збірник / Упорядник Т. Л. Коршунова. Полтава: ПОІППО, 2013. 104 с.
19. Формуємо основи фінансової грамотності в дошкільників. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2023. № 10. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/10010188> (дата звернення: 25.10.2024).
20. Щодо методичних рекомендацій до оновленого Базового компонента дошкільної освіти: Лист МОН України від 16.03.2021 р. № 1/9-148. URL: <https://mon.gov.ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-do-onovlenogo-bazovogo-komponenta-doshkilnoi-osviti> (дата звернення: 25.10.2024).

REFERENCES

1. What are the 20 principles of the European Pillar of Social Rights? URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1567&langId=en> (accessed 25.10.2024).
2. Bohush A., Havrysh N. (2008). *Metodyka oznaiomlennia ditei z dovkiliam u doshkilnomu navchalnomu zakladi* [Methods of familiarizing children with the environment in preschool educational institution]. K.: Vydavnychi Dim «Slovo» [in Ukrainian].
3. Volynets Yu., Zakusylo V. (2016). *Metod proektu yak osvitnii i rozvyvalnyi potentsial u roboti z ditmy starshoho doshkilnoho viku* [Project method as an educational and developmental potential in working with children of senior preschool age]. *Tendentsii ta perspektyvy rozvytku nauky i osvity v umovakh hlobalizatsii: Materialy Kh Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi internet-konferentsii*, 10. 165-167. [in Ukrainian].
4. *Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity: osoblyvosti vprovadzhennia* [State Standard of Preschool Education: Peculiarities of Implementation] / Uporiad.: O. H. Kosenchuk, I. M. Novyk, O. A. Venhlovskaya, L. V. Kuzemko. Kharkiv: Vyd-vo «Ranok» [in Ukrainian].
5. *Dytyna: Osvitnia prohrama dlia ditei vid dvokh do semy rokiv* [Child: Educational program for children from two to seven years] / nauk. ker. proektu V. O. Ohneviuk; avt. kol.: H. V. Bieliienka, O. L. Bohinich, V. M. Vertuhina [ta in.]; nauk. red. H. V. Bieliienka; Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka. K.: Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka [in Ukrainian].
6. *Dytiachyi sadok onlain NUMO – Vypusk 78* [Kindergarten online NUMO - Issue 78]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Ffibi-rnLrgU> (accessed 25.10.2024).
7. Kozak L. V. (2022). *Proiektna diialnist u zakladakh doshkilnoi osvity: navchalno-metodychnyi posibnyk* [Project activity in preschool education institutions: a study guide]. K.: TOV «NVP «Interservis» [in Ukrainian].
8. Kozak L. V., Koval V. Yu. (2020). *Proiektna diialnist yak zasib pidhotovky dytyny do navchannia u Novii ukrainskii shkoli* [Project activity as a means of preparing a child for learning in the New Ukrainian School]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools*, 71(1). 127-131. [in Ukrainian].
9. Lohhvytska L. (2009). *Formuvannia spozhyvychykh znan yak chynnyk sotsializatsii ditei doshkilnoho viku* [Formation of consumer knowledge as a factor in the socialization of preschool children]. *Visnyk Instytutu rozvytku dytyny – Bulletin of the Institute of Child Development*, 6. 97-102. [in Ukrainian].
10. *Natsionalna stratehiia rozvytku finansovoi hramotnosti do 2030 roku* [National Strategy for the Development of Financial Literacy until 2030]. URL: https://oplatfoma.com.ua/images/articles/17740/strategy_fingramotnosti_2024_Pedrada.pdf (accessed 25.10.2024).
11. Pirozhenko T. (2010). *Osobystist doshkilnyka: perspektyvy rozvytku* [Preschooler's personality: prospects for development]. Ternopil: Mandrivets [in Ukrainian].
12. Polovina O. A., Viunnyk V. O. (2023). *Arkhitektura rozvyvalnoho seredovyscha u redzhio-pidkhodi: formuiemo samovyrazhennia ditei piatoho roku zhyttia* [The architecture of the developmental environment in the regio approach: forming the self-expression of children of the fifth year of life]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative pedagogy*, 1(56). 236-242. [in Ukrainian].
13. *Pro Global Money Week* [About Global Money Week]. URL: <https://events.bank.gov.ua/gmw2023/> (accessed 25.10.2024).
14. *Ramka finansovykh kompetentnostei dlia ditei ta molodi (vid 5 do 18 rokiv)* [Financial Competency Framework for Children and Young People (5 to 18 years)]. URL: <https://oplatfoma.com.ua/images/articles/17740/ramka-finansovykh-kompetentnostei-ditei-ta-molodi-ukrayini.pdf> (accessed 25.10.2024).
15. Reipolska O. (2021). *Ekonomist iz dytynstva, abo Formuiemo sotsialno-finansovu hramotnist doshkilnyka* [Economist from childhood, or Forming the social and financial literacy of preschoolers]. *Vykhovatel-metodyst – Educator-methodologist*, 8. URL L: <https://emetodyst.expertus.com.ua/911948> (accessed 25.10.2024).
16. Rolik V., Havrysh N., Kosenchuk O., Pirozhenko T. (2024). *Moi pershi hroshi: partsialna prohrama z rozvytku finansovoi hramotnosti ta formuvannia finansovykh kompetentnostei u ditei starshoho doshkilnoho viku* [My first money: a partial program for the development of financial literacy and the formation of financial competencies in senior preschool children]. Kyiv [in Ukrainian].
17. Sahadina C. (2014). *Oznaiomlennia starshykh doshkilniat zi svitom profesii* [Familiarization of senior preschoolers with the world of professions]. *Doshkilne vykhovannia – Preschool education*, 6. 27. [in Ukrainian].
18. *Formuvannia zhyttievoi kompetentnosti u doshkilnyka* [Formation of life competence in preschoolers]. Poltava: POIPPO [in Ukrainian].
19. *Formuiemo osnovy finansovoi hramotnosti v doshkilnykiv* [Forming the basics of financial literacy in preschoolers]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu – Preschool teacher-methodologist*, 10. URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/10010188> (accessed 25.10.2024). [in Ukrainian].
20. *Shchodo metodychnykh rekomendatsii do onovlenoho Bazovoho komponenta doshkilnoi osvity: Lyst MON Ukrainy vid 16.03.2021 r. № 1/9-148* [On methodological recommendations for the updated Basic Component of Preschool Education: Letter of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 16.03.2021 No. 1/9-148]. URL: <https://mon.gov.ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-do-onovlenogo-bazovogo-komponenta-doshkilnoi-osviti> (accessed 25.10.2024). [in Ukrainian].